

Bir Üniversitenin Hemşirelik Birinci Sınıf Öğrencilerinde COVID-19 Korkusu ve İlişkili Faktörler

COVID-19 Fear and Associated Factors Among First-Year Nursing Students at a University

Muazzez ŞAHBAZ¹ A,B,C,D,E,F,G^{ID}, Hülya ARSLANTAŞ² A,B,D,E,F,G^{ID}

¹Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Aydın, Türkiye

²Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Aydın, Türkiye

ÖZ

Amaç: Araştırma bir üniversitenin hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve ilişkili faktörleri belirlemek amacı ile analitik-kesitsel olarak yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma, batıda bir ilde bir devlet üniversitesinin Hemşirelik Fakültesinde 15 Haziran–15 Eylül 2021 tarihleri arasında yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini; ilgili üniversitenin Hemşirelik Fakültesi 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılı bahar döneminde eğitim alan 292 hemşirelik birinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler olarak sayı, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Veriler normal dağılıma uymadığı için iki bağımsız grup arasında sürekli niceliksel verilerin karşılaştırılmasında Mann Whitney-U kullanılırken, belirli bir değişken üzerinde üç veya daha fazla grup arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Çalışmanın sürekli değişkenleri arasındaki ilişkiye Pearson korelasyon analizi ile bakılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin COVID-19 Korkusu Ölçeği Puan Ortalaması 19.53±1.396'dır. Kadınların erkeklere, şehir merkezinde ikamet edenlerin köy ve kasabada yaşayanlara, ailede kronik hastalığı olanların ailede kronik hastalığı olmayanlara, COVID-19 pandemisi sırasında evini ya da eşyaları sürekli temizleyenlerin ve muayene olmak için doktora gitmeyenlerin COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (p<0.05) Katılımcıların yaşları ile COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamaları arasında çok zayıf düzeyde (r = -0.142; p = 0.038) negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sonuç: Hemşirelik eğitimi gören ve geleceğin sağlık bakım vericisi olacak olan öğrencilerin ruh sağlıklarının korunması ve pandemi döneminde kendilerini güçlendirici baş etme stillerini öğrenmeleri oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik öğrencisi, COVID-19 korkusu, ilişkili faktörler.

ABSTRACT

Objective: This analytical, cross-sectional study aimed to determine COVID-19 fear and associated factors among first-year nursing students at a university.

Method: The study was conducted between June 15 and September 15, 2021, at the Faculty of Nursing of a state university in a western province. The study population consisted of 292 first-year nursing students enrolled in the spring semester of the 2020-2021 academic year at the Faculty of Nursing of the relevant university. Descriptive statistical methods used to analyze the data in the study were number, percentage, arithmetic mean, and standard deviation. Because the data did not conform to a normal distribution, the Mann Whitney-U test was used to compare continuous quantitative data between two independent groups. The Kruskal Wallis-H test was used to determine whether there were differences between three or more groups on a specific variable. The relationship between the study's continuous variables was examined using Pearson correlation analysis.

Results: The students' mean score on the Fear of COVID-19 Scale was 19.53±1.396. The mean score on the Fear of COVID-19 Scale was found to be higher for women than for men, for those living in the city center versus those living in villages and towns, for those with a chronic disease in the family versus those without a chronic disease in the family, for those who constantly cleaned their homes or belongings during the COVID-19 pandemic and for those who did not go to the doctor to get

Sorumlu Yazar: Muazzez ŞAHBAZ

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Kepez mevki, Efeler/Aydın, Türkiye
muazzez@adu.edu.tr

Geliş Tarihi: 12.07.2025 – Kabul Tarihi: 13.08.2025

Yazar Katkıları: A) Fikir/Kavram, B) Tasarım, C) Veri Toplama ve/veya İşleme, D) Analiz ve/veya Yorum, E) Literatür Taraması, F) Makale Yazımı, G) Eleştirel İnceleme

examined ($p < 0.05$). A very weak negative significant correlation was found between the participants' ages and the mean scores on the Fear of COVID-19 Scale ($r = -0.142$; $p = 0.038$).

Conclusion: It is crucial for nursing students, who will become future healthcare providers, to protect their mental health and learn empowering coping strategies during the pandemic.

Key words: Nursing students, COVID-19 fear, Associated factors.

1. GİRİŞ

Yeni bir korona-virüs türünün neden olduğu ve hızla yayılan COVID-19, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 11 Mart 2020 itibariyle pandemiye dönüşen büyük bir küresel insan sağlığı tehdidi olarak ilan edilmiştir (1). Dünya Sağlık Örgütü, COVID-19 salgınına 30 Ocak 2020'de "Uluslararası boyutta halk sağlığı acil durumu" olarak sınıflandırmış, ilk salgının başladığı Çin dışında 113 ülkede COVID-19 vakalarının görülmesi, virüsün yayılımı ve şiddeti nedeniyle 11 Mart 2020 tarihinde de küresel salgın (pandemi) olarak ilan etmiştir (1,2).

Pandemiye neden olan bulaşıcı hastalıklar hastalığa yakalanma endişesi nedeni ile bireylerde korkuya sebep olabilmektedir. Korkunun sebebi hastalığın bulaşma hızı ve ortamı (hızlı ve görünmez bir şekilde), morbidite (hastalık hali) ve mortalite (ölüm hızı) ile doğrudan ilişkilidir. COVID-19 virüsü iki şekilde sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Birincisi, virüsün doğrudan oluşturduğu bedensel sağlık problemleri, diğeri ise salgın ile ilişkili anksiyete, panik, endişe ve korku gibi ruh sağlığı sorunlarıdır (3-6). Solunum yolu enfeksiyonuna neden olan bu virüs bireylerin sadece fiziksel sağlığını tehdit etmekle kalmayıp aynı zamanda ruhsal sağlık üzerinde de hem akut hem de uzun süreli etkiler ortaya çıkarabilmektedir. Özellikle salgının ortaya çıkışı ve vaka sayılarının arttığı dönemlerde bireylerin artan düzeyde korku, endişe ve stres algıladığı belirtilmektedir (7).

COVID-19 pandemisi döneminde; durumun belirsizliği, sağlık anksiyetesi, basın-yayın ve sosyal medyadaki doğru ve/veya yanlış bilgilere sürekli maruz kalma ve bireylerin sevdikleri insanların risk altında olması korku kaynakları olarak belirlenmiştir (6,8,9). Sağlık kurumlarına ulaşamama korkusu, gıda kıtlıklarının yaşanacağı korkusu ve her an enfekte olma korkusu vb. düşünceler önemli psikolojik etkiler ortaya çıkarmıştır (10). Hastalığa yakalanma riski, salgının ne zaman sona ereceğine ilişkin belirsizlik, salgın sürecinde ortaya çıkabilecek sosyal ve ekonomik güçlükler ile özellikle bireylerin ve ailelerinin hastalıktan korunma yöntemlerine yönelik kaygıları; yoğun stres ve anksiyete düzeylerinin artmasına neden olabilmektedir (9,11).

Dünya çapında COVID-19'un yayılma hızını azaltmak ve bütünsel bir hedefe ulaşmak için bireysel korkular üzerinde de çalışılması önemlidir. COVID-19 ile ilgili korku, kaygı, anksiyete ve stres üzerine yapılmış çeşitli araştırmalar mevcuttur (3,11,12-15). Ülkemizde de üniversite öğrencilerinin COVID-19 pandemisi ile ilişkili korkularını değerlendiren çalışmalara rastlanmaktadır (16-23).

Pandemi, özellikle üniversite öğrencilerinde korku ve stres gibi ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyen durumlara yol açabilmektedir. Çevrim içi öğretim ve öğrenmeye geçiş COVID-19 korkusu üzerinde önemli bir hafifletici rol oynamasına rağmen öğrencilerin ruh sağlığı için ek zorluklar da ortaya çıkarabildiği bildirilmektedir (24). Hemşirelik öğrencilerinin korku düzeylerini değerlendirmek ve katkıda bulunan faktörleri araştırmak oldukça önemlidir (25). COVID-19 salgını sırasında hemşirelik öğrencilerinin ruh sağlığı ile ilgili semptomları üzerine yapılan çalışmalarda anksiyete, depresyon, uykusuzluk, stres ve korku incelenmiştir. Bir meta-analiz çalışmasında bu semptomların yaygınlığının sırasıyla %32, %52, %27, %30 ve

%41 olduğu bildirilmiştir (26). Bu oranlar genel nüfusa göre (27) ve diğer sağlık çalışanlarına göre (28) daha yüksektir. COVID-19 salgını, eğitim kurumları genelinde programların uygulanmasında önemli kesintilere neden olmuştur. Hem genç yetişkinler hem de uygulamalı eğitim yoluyla sağlık bakım sisteminin bir parçası olan hemşirelik öğrencileri, COVID-19 salgını sırasında savunmasız kalmışlardır.

Ülkemizde salgının yayılmasının devam etmesi, katı izolasyon önlemlerinin sürmesi, ülke çapında okulların ve üniversitelerin açılışlarının ertelenmesi nedeni ile üniversite öğrencilerinin ruh sağlıklarının etkilenmiş olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle hemşirelik öğrencilerinin pandemiye ilişkin yaşadıkları korkunun düzeyini bilmek onların hem ruhsal açıdan gereksinimlerinin belirlenmesini hem de pandemiye ilgili tepkilerinin değerlendirilmesi için önemli olacaktır. Sonuçlar, pandemi sırasında hemşirelik öğrencilerine uygun ruh sağlığı desteği sağlamak için önemli bir kanıt görevi de görebilir.

Ülkemizde hemşirelik öğrencileri arasında COVID-19 korkusu düzeyi ve ilişkili faktörlerin iyi anlaşılmadığı düşünülmüştür. Bu çalışma ile öğrencilerin psikolojik iyilik hallerini yükseltecek çalışmalara katkı sağlamak hedeflenmiştir. Hemşirelik birinci sınıf öğrencileri ilk kez uygulamaya çıktıkları, genellikle ailelerinden ayrı olarak okudukları ve hemşirelik uygulamalarına ilişkin bilgi yetersizlikleri nedeni ile risk altında olabilirler. Bu nedenle bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin ruh sağlığı durumunu açıklığa kavuşturmaya yardımcı olacak ve bu da benzer hastalıkların ortaya çıkması durumunda öğrencilerin ruh sağlığı sorunlarını önlemek ve yönetmek için müdahalelerin daha iyi planlanmasına katkı sağlayacaktır (25). Bu çalışma ayrıca COVID-19 korkusu ile ilgili çalışmalar alanına katkıda bulunmakta ve korku ile ilişkili faktörlere ilişkin bilgi de sağlamaktadır. Bu nedenle bu araştırma bir üniversitenin hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve ilişkili faktörleri belirlemek amacı ile yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma soruları olarak;

1. Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamaları ne düzeydedir?
2. Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin COVID -19 Korkusu Ölçeği puan ortalamaları ile ilişkili faktörler nelerdir? belirlenmiştir.

2. GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırmanın Türü ve Amacı

Bu araştırma COVID-19 pandemisi sürecinde hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin COVID-19'a ilişkin korku düzeylerini ve ilişkili faktörleri belirlemek amacıyla analitik-kesitsel olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma, batıda bir ilde bir devlet üniversitesinin Hemşirelik Fakültesinde 15 Haziran–15 Eylül 2021 tarihleri arasında Google Forms aracılığı ile yürütülmüştür.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini; ilgili üniversitenin Hemşirelik Fakültesi 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılı bahar döneminde eğitim alan 292 hemşirelik birinci sınıf öğrencisi (184 kadın; 108 erkek) oluşturmuştur. Öğrencilerin final ve bütünleme sınavları bittikten sonra Google Forms aracılığı ile veriler toplanmıştır. Bu çalışmada “G. Power-3.1.9.2” programı

kullanılarak minimum örneklem büyüklüğü veri toplama öncesinde hesaplanmıştır. Buna göre çalışmanın etki büyüklüğü 0.50 (orta); alfa değeri 0.05 ve güç 0.80 olarak alındığında minimum örneklem sayısı 128 olarak belirlenmiştir (29). Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş evrenin tümüne ulaşılması hedeflenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler; tanımlayıcı bilgi formu ve COVID-19 Korkusu Ölçeği ile toplanmıştır. Tanımlayıcı bilgi formu araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmıştır (3,12,15-17). Tanımlayıcı bilgi formu iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm; katılımcılara ait yaş, cinsiyet, ikamet yeri, ailedeki kişi sayısı, sigara kullanma durumu, kendisinde veya ailesinde kronik hastalığın olup olmadığı, sürekli ilaç kullanıp kullanmadığı, sağlık durumunu nasıl algıladığını vb. soruları içeren 13 sorudan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise; katılımcıların salgın sürecinde yaptıkları davranışları içeren; sürekli ellerimi yıkıyorum, dışarı çıkarken maske takıyorum, kalabalık ortamda bulunmuyorum, toplu taşımayı tercih etmiyorum, evi ya da eşyaları sürekli temizliyorum vb. soruları içeren sekiz sorudan oluşmuştur.

COVID-19 Korkusu Ölçeği: Ahorsu ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilmiş COVID-19 Korkusu Ölçeğinin (30), Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirliği Satıcı ve arkadaşları (2021) tarafından (31) yapılmıştır. Yedi sorudan oluşan ölçeğin bütün maddeleri pozitif puanlanmaktadır. Sorularda 5'li Likert tipi bir değerlendirme kullanılarak 1-5 arası (1-Kesinlikle katılmıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum) puanlanmıştır. Ölçekte ters puanlanan madde yoktur. Ölçekten 7-35 arası puan alınmaktadır. Yüksek puan almak COVID-19 pandemi korku düzeyinin 'yüksek' olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlik güvenilirlik çalışmasında Cronbach alfa değeri ($\alpha=0.82$) olarak bulunmuştur (31). Bu araştırmada ölçeğin Cronbach alfa değeri ($\alpha=0.83$) olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Veri toplama formlarının işlerliğini saptamak amacıyla ön uygulama yapılmıştır. Örneklem dışında kalan 10 öğrenciye (Başka bir üniversitede hemşirelik fakültesi birinci sınıfta öğrenim gören) formlar doldurtulmuş ve ön uygulamadan sonra gerekli düzenlemeler yapılarak veri toplama formuna son hali verilmiştir. Araştırma verileri Google Forms aracılığı ile dersler, finaller ve bütünleme sınavları bittikten sonra 15 Haziran–15 Eylül 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Anket formunun başında öğrencilere çalışma ile ilgili bilgi verilmiş ve anketin başında onam butonu yer almış, onam veren öğrenciler anket sorularına ulaşmıştır. Bu onam öğrencinin çalışmaya katılmak için sözlü onam vermesi olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için ilgili üniversitenin Hemşirelik Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan kurul izni (02/06/2021 tarihli E-76261397-050.99-37480 sayılı) ve COVID-19 çalışması olduğu için Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden 24.04.2021 tarihinde araştırma onayı alınmıştır. COVID-19 Korkusu Ölçeğinin kullanılması için ölçeği geliştiren yazarlardan e-posta yoluyla izin alınmıştır. Araştırmada Helsinki Bildirgesi kurallarına uyulmuştur.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler SPSS (Social Sciences Statistical Package) program for Windows 22.0 kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler olarak sayı, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Sürekli verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için Kolmogorov-Smirnov yapılmıştır. Veriler normal dağılıma uymadığı için iki bağımsız grup arasında sürekli niceliksel verilerin karşılaştırılmasında Mann Whitney-U kullanılırken, belirli bir değişken üzerinde üç veya daha fazla grup arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Çalışmanın sürekli değişkenleri arasındaki ilişkiye Pearson korelasyon analizi ile bakılmıştır. Anlamlılık için $p < 0.05$ düzeyindeki değerler istatistiksel olarak önemli kabul edilmiştir.

Araştırmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri

Araştırmanın bağımsız değişkenleri öğrencilerin sosyo-demografik ve kişisel özellikleri; bağımlı değişkeni ise COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamasıdır.

3. BULGULAR

Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve ilişkili faktörleri belirlemek amacı ile yapılan bu çalışmada öğrencilerin yaş ortalaması 17.21 ± 5.54 olup %73.8'i kadın, %79.9'u şehir merkezinde ikamet etmekte, %73.4'ünün ailedeki kişi sayısı dört ile altı arasında değişmektedir. Öğrencilerin %12.1'inin sigara kullandığı, %2.34'ünün kendisinde, %39.7'sinin ailesinde kronik bir hastalığının olduğu, %3.3'ünün sürekli ilaç kullandığı, %65.7'sinin sağlık durumunu iyi olarak algıladığı, %81.7'sinin COVID-19 testi yaptırmadığı, %59.3'ünün akrabasından birinin COVID -19 tanısı aldığı, %82.1'inin COVID -19 ile ilgili bilgi almak için en çok televizyon (TV) haber kanallarını tercih ettiği, %43.9'unun salgının günlük yaşamlarını çok fazla etkilediği bulunmuştur (Tablo 1). Öğrencilerin COVID-19 Korkusu Ölçeği Puan Ortalaması 19.53 ± 1.396 'dır. Kadınların erkeklere (MWU=2.752, $p=0.006$), şehir merkezinde ikamet edenlerin köy ve kasabada yaşayanlara (KW=6.493, $p=0.039$), ailede kronik hastalığı olanların ailede kronik hastalığı olmayanlara (MWU=2.152, $p=0.031$) göre COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Katılımcıların yaşları ile COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamaları arasında çok zayıf düzeyde ($r = -0.142$; $p = 0.038$) negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre yaş arttıkça COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalaması azalmaktadır (Tablo 1).

Katılımcıların andemi sürecindeki davranışlarındaki değişiklik olarak; %77.1'i sürekli ellerini yıkadığını, %100'ü dışarı çıkarken maske taktığını, %79'u kalabalık ortamda bulunmadığını, %53.3'ü toplu taşımayı tercih etmediğini bildirmiştir. Katılımcıların %40.2'si evini daha sık temizlediğini, %27.6'sı sağlıklı beslenmeye daha fazla dikkat ettiğini, %10.3'ü gıda ve temizlik malzemesi depoladığını, %34.6'sı muayene olmak için doktora gittiğini bildirmiştir (Tablo 2). Pandemi sırasında evini ya da eşyaları sürekli temizleyenlerin (MWU=3.881; $p=0.000$) ve muayene olmak için doktora gitmeyenlerin (MWU=2.042; $p=0.041$) COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo Demografik ve Kişisel Özellikleri ile COVID-19 Korkusu Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Sosyo Demografik ve Kişisel Özellikler/ COVID-19 Korkusu Ölçeği Puan Ortalaması	n (%)	Ort.±SS	Test Değeri; p
Cinsiyet			
Kadın	158 (73.8)	17.77 ± 5.35	2,-.752*
Erkek	56 (26.2)	15.64 ± 5.81	0.006
İkamet Edilen Yer			
Şehir	171 (79.9)	16.76 ± 5.32	6.493**
Kasaba	15 (7.0)	20.47 ± 5.89	0.039
Köy	28 (13.1)	18.21 ± 6.14	
Ailedeki Kişi Sayısı			
1-3	25 (11.7)	18.36 ± 5.54	2.358**
4-6	157 (73.4)	17.23 ± 5.55	0.308
7+	32 (15.0)	16.22 ± 5.47	
Sigara Kullanımı			
Hayır	188 (87.9)	17.19 ± 5.48	0,176*
Evet	26 (12.1)	17.35 ± 6.07	0.860
Kendisinde Kronik Hastalık			
Yok	209 (97.66)	17.17 ± 5.55	0,703*
Var	5 (2.34)	18.80 ± 5.50	0.482
Sürekli Kullanılan İlaç			
Yok	207 (96.7)	17.11 ± 5.52	1.502*
Var	7 (3.3)	20.14 ± 5.73	0.133
Ailede Kronik Hastalık			
Yok	129 (60.3)	16.56 ± 5.15	2.152*
Var	85 (39.7)	18.20 ± 5.98	0.031
Genel Sağlık Algısı			
İyi	140 (65.7)	16.56 ± 5.63	5.489**
Orta	70 (32.8)	18.29 ± 5.02	0.064
Kötü	4 (1.9)	21.00 ± 8.08	
COVID-19 Testi Yaptırma Durumu			
Hayır	175 (81.7)	17.22 ± 5.49	0,331*
Evet	39 (18.3)	17.18 ± 5.82	0.741
COVID-19 Tanısı Alma Durumu****			
Hayır	55 (25.7)	16.71 ± 5.86	
Kendim	17 (10.7)	17.22 ± 5.49	0.404**
Akrabam	127 (59.3)	17.61 ± 5.32	0.817
Arkadaşım	74 (34.6)	18.75 ± 6.70	
COVID-19 İle İlgili Birincil Bilgi Alma Kanalı****			
TV haber kanalları	174 (82.1)	17.36 ± 5.55	5.747**
Sosyal medya	162 (76.4)	17.60 ± 5.28	0.057
Resmi kurumlar	97 (45.8)	17.05 ± 5.05	
COVID-19 Salgınının Günlük Yaşamına Etkisi			
Oldukça etkiledi	89 (41.6)	17.27 ± 5.19	1.605**
Çok fazla etkiledi	94 (43.9)	17.53 ± 6.08	0.448
Biraz etkiledi	31 (14.5)	16.06 ± 4.75	
YAŞ (Ort.±SS)	17.21 ± 5.54	***r = -0.142; p = 0.038	

*Mann Whitney-U; **Kruskal Wallis-H; ***Pearson Correlation; ****Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

4. TARTIŞMA

Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve ilişkili faktörleri araştırmak amacı ile yapılan araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin %81.7'sinin COVID-19 testi yaptırmadığı, %59.3'ünün akrabasından birinin COVID-19 tanısı aldığı, %82.1'inin

Tablo 2. Salgın Sürecinde Yapılan Davranışlarla COVID-19 Korkusu Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.

Salgın Sürecinde Yapılan Davranışlar / COVID-19 Korkusu Ölçeği Puan Ortalaması	Hayır		Evet		Test Değeri; p
	n (%)	Ort. ± SS	n (%)	Ort. ± SS	
Sürekli ellerimi yıkıyorum.	49 (22.9)	17.24 ± 6.18	165 (77.1)	17.20 ± 5.36	0.012* 0.991
Dışarı çıkarken maske takıyorum.	0 (0.0)	-	100 (100.0)	-	-
Kalabalık ortamda bulunmuyorum.	45 (21.0)	16.62 ± 5.56	169 (79.0)	16.62 ± 5.56	1.031* 0.302
Toplu taşımayı tercih etmiyorum.	100 (46.7)	17.59 ± 5.51	114 (53.3)	16.78 ± 5.58	1.173* 0.241
Evi ya da eşyaları sürekli temizliyorum.	128 (59.8)	16.08 ± 5.52	86 (40.2)	18.90 ± 5.15	3.881* 0.000
Sağlıklı beslenmeye daha çok dikkat ediyorum.	155 (72.4)	16.48 ± 5.46	69 (27.6)	19.14 ± 5.33	1.896* 0.059
Gıda ve temizlik malzemesi depoluyorum.	192 (89.7)	17.22 ± 5.62	22 (10.3)	17.14 ± 4.87	0.120* 0.904
Muayene olmak için doktora gitmiyorum.	140 (65.4)	16.68 ± 5.50	74 (34.6)	18.22 ± 5.51	2.042* 0.041

*Mann Whitney-U

COVID -19 ile ilgili bilgi almak için en çok TV haber kanallarını tercih ettiği, %43.9'unun salgının günlük yaşamlarını çok fazla etkilediği bulunmuştur. COVID-19 salgını hemşirelik öğrencilerinin yalnızca güvenliğini değil aynı zamanda ruhsal iyilik hallerini de odak noktaları haline getirmiştir (32). COVID-19 korkusu üzerinde medyanın hem olumlu hem de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Sürekli COVID-19 ile ilgili haber izlemenin insanların korku düzeyini arttırdığı vurgulansa da, salgın ile ilgili doğru bilgi edinilmesinde medyanın güçlü bir faktör olduğu da göz ardı edilmemelidir. Doğru bilgi paylaşımlarıyla farkındalığın sağlanması koruyucu davranışları arttırarak salgının yayılmasının önlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

COVID-19 salgını ve pandemi toplumlarda yaygın endişe, korku ve kaygıya neden olmaktadır (30). Özellikle salgının ortaya çıktığı ve vaka sayılarının arttığı dönemlerde bireylerin artan düzeyde korku, endişe ve stres algıladığı gözlemlenmiştir (33). Çalışmamızda da öğrencilerin COVID-19 Korkusu Ölçeği Puanı, ortalamanın üzerinde (19.53±1.40) bulunmuştur. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda da benzer oranlar bildirilmiştir. Oducado ve arkadaşları öğrencilerin (2021) COVID-19 korkusunu orta ile yüksek düzeyde (32), Saleh ve arkadaşları öğrencilerin (2023) %28.8'inin COVID-19'dan yüksek düzeyde korku duyduğunu, %66.4'ünün orta düzeyde korku duyduğunu, kalan %4.8'inin ise düşük düzeyde korku duyduğunu bildirmişlerdir (34). Elsayed ve Ghazi'de (2021) öğrencilerin %61.1'inin COVID-19 pandemisinde orta düzeyde, %8.7'sinin ise şiddetli düzeyde korku duyduğunu ortaya koymuşlardır (35). Benzer şekilde hemşirelik öğrencileri ile aynı ölçek kullanılarak yapılan çalışmalarda da COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamaları; 16.39±6.04 ile 24.83±5.87 arasında bildirilmiştir (19-22,24,25,36,37). Homayouni ve arkadaşları (2023) öğrencilerin %85.2'sinin COVID-19'dan korkmadığını bulmuşlardır (38). COVID-19 korkusunu ve ilişkili faktörleri belirlemek hemşirelik öğrencileri arasında daha ciddi psikolojik sonuçlar olasılığını azaltmak için önemlidir. Hemşirelik programları zorlu ve talepkardır ve öğrencilerin ağır iş yükü, klinik rotasyonlar ve hasta bakımı sorumluluğu arasında denge kurmasını gerektirir. Bu akademik ve klinik gerekliliklerin stresi ve baskısı hemşirelik

öğrencilerinin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etki yaratabilir. Ek olarak, hemşirelik öğrencileri klinik deneyimleri sırasında genellikle sağlık hizmetlerinin duygusal ve zorlayıcı yönlerine ilk elden tanık olurlar ve bu da şefkat yorgunluğuna ve duygusal tükenmişliğe neden olabilir. Öğrencilerin bilgisini artırmak ve bu tür acil durumlara karşı hazırlıklarını iyileştirmek için hemşirelik müfredatına pandemiler sırasında bulaşıcı hastalıkların kriz yönetimi hakkında eğitimlerin eklenmesi uygun olabilir. Bu eğitim gelecekte benzer veya diğer hastalıkların ortaya çıkması durumunda hemşirelik öğrencilerinin ruh sağlığı sorunlarını önlemek ve yönetmek için müdahalelerin daha iyi planlanmasını sağlamak açısından oldukça önemlidir (25). Korku, potansiyel tehditlerle başa çıkmak için enerjiyi harekete geçirmeye yardımcı olan uyarlanabilir bir duygu olmasına rağmen, gerçek tehdede iyi uyum sağlanamadığında uyumsuz olabilir. Birinci sınıf hemşirelik öğrencileri arasında COVID-19 korkusu, enfekte olma ve ciddi şekilde hastalanma korkusu ve/veya ölüm korkusu gibi farklı endişelerle ilişkili olabilir. Korku ve endişeler ayrıca arkadaşların ve aile üyelerinin, özellikle yaşlı akrabaların veya kronik sağlık sorunları olan sevdiklerinin sağlığıyla da ilişkili olabilir. Öğrencilerin korkusu, bu dönemde uygulama alanlarında çalışmalarını ve gelecekleriyle ilgili güvensizlikleri ile de ilişkili olabilir. Ek olarak, virüsün kuluçka dönemi, bulaşma yolu, tedavi ve güvenlik önlemleriyle ilgili yetersiz bilgileride endişelerini artırabilir. Korkunun diğer nedenleri arasında tıbbi personel ve kaynak yetersizliği, maske ve koruma malzemelerinin eksikliği; ayrıca kitle iletişim araçlarında ve sosyal ağlarda olumsuz haberlerin yayılması da yer almaktadır. Bu anlamda değerlendirildiğinde, COVID-19 salgınıyla ilişkili aşırı korku ve kaygının yaygın olduğu söylenilebilir (35).

Çalışmamızda kadınların erkeklere göre COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. COVID-19 ile ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda; hem benzer hem de farklı sonuçların bildirildiği görülmektedir. Alanyazında kadınların COVID-19 korkusunu erkeklerden daha fazla yaşadığını bildiren çalışmalar dikkat çekmektedir (20,32,39-45). Sadece bir çalışmada erkeklerin korku ve kaygı düzeyi kadınlardan daha yüksek bulunmuştur (46). Çalışma bulgularımızın tersine COVID-19 korkusu açısından cinsiyete göre anlamlı farklılaşma olmadığını bildiren çalışmalarda bulunmaktadır (16,47-49). Bu bulgu kültürel ve toplumsal cinsiyet rollerindeki farklılıklara bağlı olarak, farklı kültürel yapılarda kadın ve erkeklerin korku düzeylerinin değişebileceği biçiminde yorumlanabilir.

Şehir merkezinde ikamet edenlerin köy ve kasabada yaşayanlara göre COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Oducado ve ark., (2021) benzer şekilde COVID-19 korkusunun lokasyona göre farklılaştığını bildirmişlerdir (32). Başka bir çalışmada ise ikamet yeri ile COVID-19 korku puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmadığı bildirilmiştir (20). COVID-19 esas olarak damlacıklar veya doğrudan temas yoluyla bulaşan viral bir ajandır. Kırsal alan nispeten insanların birbirleri ile doğrudan temaslarının az olduğu, genellikle daha bağımsız hanelerde yaşadığı, günlük rutinin içinde diğerleri ile birlikte olmaktan ise daha fazla doğaya ve çiftlik hayvanlarına zamanın ayrıldığı yerleşim bölgeleridir. Ayrıca diğer yerleşim bölgelerine kıyasla kırsal bölgelerde teknolojinin kullanımının daha az olması nedeniyle kırsal bölgede yaşayanlar korku düzeylerini tetikleyecek gerçek-yalan haberlerden bir miktar daha az etkileniyor olabilirler.

Ailede kronik hastalığı olanların ailede kronik hastalığı olmayanlara göre COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde Ashiq ve arkadaşlarının (2023) yapmış oldukları çalışmada da aile üyeleri enfekte olan katılımcıların

COVID-19'dan daha yüksek düzeyde korku sergiledikleri bildirilmiştir (37). Çalışma bulgularımızın tersine COVID-19 ile enfekte olmuş herhangi bir aile üyesi olan katılımcılar arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bildiren çalışmaya da rastlanmıştır (34). Ailesinde kronik hastalığı olanların COVID-19 puan ortalamasının daha yüksek olması bizim açımızdan beklendik bir bulgudur. Öğrencilerin uygulamaları sırasında yeterince koruyucu önlemler almadığı/alınmadığı durumlarda kendisinin COVID-19 geçireceği korkusu ailesine de bu virüsü bulaştırma korkusuna neden olmuş olabilir. Korku ve endişeler ayrıca arkadaşların ve aile üyelerinin, özellikle yaşlı akrabaların veya kronik sağlık sorunları olan sevdiklerinin sağlığıyla da ilişkili olabilir. Nitekim yapılan bir çalışmada; hemşireler, kendi kronik sağlık sorunları bulunmasa dahi, yakınlarına hastalık bulaştıracakları endişesi yaşadıklarını bildirmişlerdir. Ailesinde kronik sağlık sorunu olan hemşirelerin bazıları ise pandemi döneminde ayrı ev tutmuş veya çeşitli misafirhanelerde konaklayarak ailelerine hastalık bulaştırma riskini minimize etmeye çalışmışlardır (50).

Katılımcıların yaşları ile COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamaları arasında çok zayıf düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre yaş arttıkça COVID-19 korkusu ölçek puan ortalaması azalmaktadır. Alanyazın çalışmalarında COVID-19 ile yaş arasındaki ilişkide farklı sonuçların bildirildiği görülmektedir. Çifçi ve Demir (2020)'in çalışmalarında benzer sonuca rastlanırken (12), başka bir çalışmada gençlerin daha fazla algılanan risk ve korku bildirdikleri belirtilmiştir (44). Gashi (2020)'nin çalışmasında da yaşın artmasıyla birlikte COVID-19 korkusu ve anksiyete ortalamalarında düşme saptanmış (49), benzer şekilde Özyürek ve Atalay (2020)'in çalışmalarında COVID-19 ve ölüm kaygısı konusunda yaş arttıkça ölüm kaygısında bir düşüş olduğu bildirilmiştir (51). Çalışma bulgularımızın tersine Kehyayan ve ark. (2023) kıdemli öğrencilerin genç öğrencilere göre COVID-19'dan önemli ölçüde daha fazla korku duyduğunu bildirmişlerdir (24). Başka bir çalışmada da yaş ile COVID-19 korkusu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgulanmıştır (34). Araştırmacılar çalışmalar arasındaki bulgu farklılıklarını kültürel özelliklere, öğrenciler hastanede bakım sunarken öğrencilere sağlanan koruyucu önlemlerdeki farklılıklara ve araştırmaların yapıldığı bölgelerdeki COVID-19 ile ilgili alınan önlemlerdeki farklılıklara yordamışlardır. Ayrıca yaş arttıkça bireyler olaylar ile ilgili daha objektif düşünüyorlar, daha fazla gerçek ve doğru bilgiyi veren haber kanallarına yöneliyorlar ve konu ile ilgili daha fazla okuyor olabilirler.

Katılımcıların pandemi sırasındaki davranışlarındaki değişiklik olarak; %77.1'i sürekli ellerini yıkadığını, %100'ü dışarı çıkarken maske taktığını, %79'u kalabalık ortamda bulunmadığını, %53.3'ü toplu taşımayı tercih etmediğini bildirmiştir. Katılımcıların %40.2'si evini daha sık temizlediğini, %27.6'sı sağlıklı beslenmeye daha fazla dikkat ettiğini, %10.3'ü gıda ve temizlik malzemesi depoladığını, %34.6'sı muayene olmak için doktora gittiğini bildirmiştir. Karataş'ın (2020) çalışmasında bireylerin COVID-19 pandemisi sonrasında koruyucu tedbir alma davranışlarında ortalama %85-90 oranında artış olduğu, kalabalık yerlerde bulunma ve toplu taşıma araçlarını kullanma davranışlarında ise ortalama %95 oranında azalma olduğu belirtilmiştir (5). Chen ve ark.'nın (2020) çalışmalarında katılımcıların %90'ından fazlası kapalı alanlarda bulunmadıklarını, kalabalık ortamlardan uzak durduklarını, evden dışarıya daha az çıktıklarını ve dışarıya çıkarken maske taktıklarını belirtmişlerdir (48). Memiş Doğan ve Düzel (2020)'in çalışmalarında katılımcıların %78.9'u insanlarla yakın konumda bulunmaktan tedirgin olduklarını ve %92.4'ü kalabalık yerlerde virüse maruz

kalmaktan korktuklarını belirtmişlerdir (46). Yine benzer çalışmalarda katılımcıların çoğu COVID-19 bulaşma korkusu nedeniyle günün büyük bir kısmını evde geçirdiklerini (42) ve COVID-19 ile enfekte olmuş bireylerle temas etme korkusu yaşadıklarını belirtmişlerdir (52). Çalışma sonucumuz diğer çalışma sonuçları ile benzer özellikler taşımaktadır. Çalışma sonuçlarından da anlaşıldığı gibi virüsün insandan insana solunum yoluyla bulaştığı düşünüldüğünde katılımcıların insanlara yakın temas içinde olmaktan kaygı duydukları görülmektedir.

COVID-19 pandemisi sürecinde evini ya da eşyaları sürekli temizleyenlerin ve muayene olmak için doktora gitmeyenlerin COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda; COVID-19 Korkusu Ölçeği puanı yüksek olanların koruyucu önlemleri (el yıkama, sosyal mesafe vb.) alma oranlarının daha yüksek olduğu belirlenirken (44,53), başka bir çalışmada da kamusal alandan ve toplu taşıma araçlarından uzak durmanın, el hijyenine dikkat etmenin, davranışsal başa çıkma stratejilerinin kaygı ve depresyon düzeylerini düşürdüğü görülmüştür (42). Literatürde COVID-19 korkusunun her zaman olumsuz olmadığı orta düzeyde korkunun Koronavirüs salgını sürecinde önleyici davranışlara katılımı önemli ölçüde arttırabileceği ve kontaminasyonu azaltabileceği belirtilmektedir (30,54,55). Ayrıca muayene olmak için doktora gitmeyenlerin de hastalık taşıma korkusu nedeni ile COVID-19 korkusu daha da artmış olabilir. COVID-19 korku şiddeti yüksek olduğunda; kişinin hem sosyal, hem özel, hem de iş hayatı olumsuz etkilenebilmektedir. Evden çıkamama, sosyal temasa girmek istememe, basit bir toplantı veya görevde evden çıkmayı istememe, bir şey olacak korku ve düşüncesiyle evde kalma, evde hiçbir şeye dokunmama, evde ellere eldiven takma davranışı korku düzeyi yüksek olan bireylerde sıklıkla görülebilen davranışlardır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları vardır. Araştırma COVID-19'un zirve günlerine denk gelmediği için sonuçlar bu hastalığın kritik koşullarında incelenen değişkenleri yansıtmıyor olabilir. Bu nedenle, araştırmacılar COVID-19 korkusu ve kaygısı ile hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışları arasındaki korelasyonun gelecekte ülke çapında daha büyük örneklerde ve çeşitli hemşirelik fakültelerinde araştırılmasını önermektedir. Veriler yalnızca Türkiye'nin batısında bir devlet üniversitesinin hemşirelik fakültesinde toplandığı için sonuçlar Türkiye'deki tüm hemşirelik öğrencilerine genelleştirilemeyebilir. Verilerin Haziran ve Eylül 2021 tarihlerinde toplanması ve o sırada öğrencilerin ailelerinin yanında olması sonuçları etkilemiş olabilir. Hemşirelik öğrencileri arasında COVID-19 korkusunu etkileyebilecek tüm faktörlerin incelenmemiş olması da araştırmanın başka bir sınırlılığıdır. Araştırmanın başka bir sınırlılığı da bazı çalışma bulgularının başka örneklem grubunda yapılmış araştırmalar ile tartışılmış olmasıdır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamızda; kadınlarda, şehir merkezinde ikamet edenlerde, ailede kronik hastalığı olanlarda COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. COVID-19 pandemisi sürecinde evini ya da eşyaları sürekli temizleyenlerin ve muayene olmak için doktora gitmeyenlerin COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırma bulguları hemşirelik öğrencileri arasında COVID-19 korkusunu

azaltmak için acil müdahalelere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Üniversite kurumları pandemi sırasında öğrenciler üzerindeki psikolojik etkileri hafifletmek için destek mekanizmaları benimsemeli ve bunu diğer afetlere benzer şekilde ele almalıdırlar. Sonuçlar hemşirelik öğrencilerinin öğretim müfredatlarına dahil edilmek üzere korkunun yönetimi programlarını tasarlamak için kullanılabilir. COVID-19 salgını sırasında, üniversite öğrencilerinin ruh sağlığı izlenmeli ve kaynak tahsisi, farkındalık yaratma çabaları ve ruh sağlığı danışmanlık tesisi inşası dahil olmak üzere tüm temel önlemler alınmalıdır. Uzun süreli Koronavirüs Hastalığı salgınının hemşirelik öğrencilerinin ruh sağlığı üzerindeki etkisi belirsizdir. Mevcut ve gelecekteki sağlık krizi durumlarının kontrolünde bu önemli nüfus için ruh sağlığı destek stratejileri oluşturmak gereklidir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için ilgili üniversitenin Hemşirelik Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan kurul izni (02/06/2021 tarihli E-76261397-050.99-37480 sayılı) ve COVID-19 çalışması olduğu için Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden 24.04.2021 tarihinde araştırma onayı alınmıştır. COVID-19 Korkusu Ölçeği'nin kullanılması için ölçeği geliştiren yazarlardan e-posta yoluyla izin alınmıştır. Araştırmada Helsinki Bildirgesi kurallarına uyulmuştur.

Çıkar Çatışması

Çalışma ile ilgili çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

1. World Health Organization. Coronavirus disease (COVID-19). https://www.who.int/healthtopics/coronavirus#tab=tab_1 (Erişim Tarihi 01 Temmuz 2025).
2. Ladikli, N., Bahadır, E., Yumuşak, F. N., Akkuzu, H., Karaman, G., & Türkkın, Z. (2020). Kovid-19 korkusu ölçeği'nin Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 71–80.
3. Bilge, Y. (2020). Investigation of the effects of coronavirus pandemic and social isolation on psychological symptoms in terms of psychological resilience and coping styles. *Journal of Clinical Psychiatry*, 23(1), 38–51. <https://doi.org/10.5505/kpd.2020.66934>
4. Aslan, R. (2020). Kovid-19 fizyoloji ve psikolojiyi nasıl etkiliyor? *Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 8(88), 47–53.
5. Karataş, Z. (2020). Social impacts of COVID-19 pandemic, change and empowerment. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 3–15.
6. Öner, H., Arslantaş, H., Koruklu, N., Sari, E., & Aslan, R. (2022). COVID-19 patients' life events, emotional health and post-illness awareness: A qualitative study. *Journal of Community Health Nursing*, 39(2), 90–106. <http://doi.org/10.1080/07370016.2022.2058276>
7. Goyal, K., Chauhan, P., Chhikara, K., Gupta, P., & Singh, M. P. (2020). Fear of COVID 2019: First suicidal case in India! *Asian Journal of Psychiatry*. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.101989>

8. Mertens, G., Gerritsen, L., Duijndam, S., Salemink, E., & Engelhard, I. M. (2020). Fear of the coronavirus (COVID-19): Predictors in an online study conducted in March 2020. *Journal of Anxiety Disorders*, 74, 102258. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2020.102258>
9. Arslantaş, H., Öner, H., Koruklu, N., Aslan, R., & Sari, E. (2025). Factors affecting social stigma and health-seeking behavior in COVID-19 survivors: A field study in the West of Turkey. *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 1–20.
10. Rubin, G. J., & Wessely, S. (2020). The psychological effects of quarantining a city. *BMJ*, 368. <https://doi.org/10.1136/bmj.m313>
11. Yazıcı Çelebi, G. (2020). Covid-19 salgınına ilişkin tepkilerin psikolojik sağlık açısından incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 471–483.
12. Çifçi, F., & Demir, A. (2020). Covid-19 pandemisinde Türk profesyonel futbolcuların Covid-19 korkusu ve kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(ÖS1), 26–38.
13. Ekiz, T., İlman, E., & Dönmez, E. (2020). Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile COVID-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6(1), 139–154.
14. Hatun, O., Dicle, A. N., & Demirci, İ. (2020). Koronavirüs salgınının psikolojik yansımaları ve salgınla başa çıkma. *Turkish Studies*, 15(4), 1–20.
15. Tönbül, Ö. (2020). Koronavirüs (COVID-19) salgını sonrası 20–60 yaş arası bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 2(2), 159–174.
16. Duman, N. (2020). COVID-19 fear and intolerance to uncertainty in university students. *Turkish Journal of Social Science*, 4(8), 426–437. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.748404>
17. Özşahin, Ö. G. F., & Aksoy, Ö. G. A. (2020). Sağlık bölümlerinde okuyan üniversite öğrencilerinin COVID-19 korku düzeyleri: Bir özel üniversite örneği. Tam Metin Bildiriler Kitabı–Sağlık Bilimleri, 183–190.
18. Tunç Tuna, P., Tuna, H. İ., Molu, B., & Yıldırım Keskin, A. (2022). Being a nursing student in a pandemic: Fear of COVID-19 and clinical practice. *Genel Tıp Dergisi*, 32(5), 506–511.
19. Tekir, Ö. (2022). The relationship between fear of COVID-19, psychological well-being and life satisfaction in nursing students: A cross-sectional study. *PLoS ONE*, 17(3), e0264970. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0264970>
20. Kuru Alici, N., & Ozturk Copur, E. (2022). Anxiety and fear of COVID-19 among nursing students during the COVID-19 pandemic: A descriptive correlation study. *Perspectives in Psychiatric Care*, 58, 141–148.
21. Çürük, G. N., Özgül, E., & Karadağ, S. (2023). The effect of COVID-19 on fear, anxiety, and sleep in nursing students. *Irish Journal of Medical Science*, 192, 3125–3131. <https://doi.org/10.1007/s11845-023-03308-7>
22. Zengin Aydın, L., & Doğan, A. (2023). The relationship between nursing students' fear of COVID-19 and general self-efficacy and clinical stress levels. *Journal of Hacettepe University Faculty of Nursing*, 10(3), 214–220. <https://doi.org/10.31125/hunhemsire.1180390>
23. Gök Metin, Z., İzgü, N., Gülbahar Eren, M., & Erdemsoy Karahan, B. (2024). Fear of COVID-19, self-efficacy, and well-being of nursing students: A multicenter, web-based, correlational study. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 16(2), 450–459.

24. Kehyayan, V., Yasin, Y. M., Khraim, F., Masaba, A., & Abed Alah, M. (2023). Fear and stress related to COVID-19 and associated factors among undergraduate nursing students in Qatar. *Applied Nursing Research*, 73, 151727.
25. Al Maqbali, M., Alsaraireh, M., AlMekkwawi, M., Melhem, O., & Bashayreh, I. (2023). Fear of COVID-19, stress, anxiety, depression, and insomnia among undergraduate nursing students in Oman. *Nursing Practice Today*, 10(4), 318–326.
26. Mulyadi, M., Tonapa, S. I., Luneto, S., Lin, W.T., & Lee, B.O. (2021). Prevalence of mental health problems and sleep disturbances in nursing students during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Nurse Education in Practice*, 57, 103228. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2021.103228>
27. Wu, T., Jia, X., Shi, H., Niu, J., Yin, X., Xie, J., et al. (2021). Prevalence of mental health problems during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 281, 91–98. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.11.117>
28. Pappa, S., Ntella, V., Giannakas, T., Giannakoulis, V.G., Papoutsis, E., & Katsaounou, P. (2020). Prevalence of depression, anxiety, and insomnia among healthcare workers during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Brain, Behavior, and Immunity*, 88, 901–907. <https://doi.org/10.1016/j.bbi.2020.05.026>
29. Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
30. Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., & Pakpour, A. H. (2020). The Fear of COVID-19 Scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>
31. Satici, B., Gocet-Tekin, E., Deniz, M. E., & Satici, S. A. (2021). Adaptation of the fear of COVID-19 scale: Its association with psychological distress and life satisfaction in Turkey. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19(6), 1980-1988. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00294-0>
32. Oducado, R. M. F., Tuppal, C. P., Estoque, H. V., Sadang, J. M., Superio, D. L., Real, D. V. C., et al. (2021). Uso de Internet y la alfabetización en eSalud con temor al COVID-19 entre estudiantes de enfermería en Filipinas. *International Journal of Educational Research and Innovation*, 15, 487–502.
33. Rajkumar, R. P. (2020). COVID-19 and mental health: A review of the existing literature. *Asian Journal of Psychiatry*, 52, 102066. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.102066>
34. Saleh, N. S. H., Keng, S. L., & Yusuf, A. (2023). Fear of COVID-19 and associated factors among nursing students back to clinical training: A cross-sectional study. *Malaysian Journal of Medical and Health Sciences*, 19(Suppl. 10), 43–49.
35. Elsayed, M. M., & Ghazi, G. A. (2021). Fear of COVID-19 pandemic, obsessive-compulsive traits and sleep quality among first academic year nursing students, Alexandria University, Egypt. *Egyptian Journal of Health Care*, 12(2), 1–10.
36. Carreño-Moreno, S. P., Chaparro-Díaz, L., Cifuentes-Tinjaca, C. D., Perilla-Portilla, F. E., & Viancha Patiño, E. X. (2021). Conocimientos, actitudes, prácticas, temor y estrés ante el Covid-19 en estudiantes y recién egresados de enfermería en Colombia. *Revista Cuidarte*, 12(3), e2044. <https://doi.org/10.15649/cuidarte.2044>
37. Ashiq, M. A. R., Gupta, P. S., Biswas, J. M. A., Ahmed, N., Sultana, M. S., Ghosh, B., & Hasan, M. T. (2023). Depression, anxiety, stress, and fear of COVID-19 among Bangladeshi medical students during the first wave of the pandemic: A mixed-methods study. *Frontiers in Psychiatry*, 14, 1142724. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1142724>

38. Homayouni, L., Fereidouni, A., & Zare, A. (2023). Fear and anxiety of COVID-19 and its relationship with nurse caring behaviors of nursing students: A cross-sectional study. *Health Management and Information Science*, 10(4), 208–216. <https://doi.org/10.30476/jhmi.2024.102520.1219>
39. Alon, T., Doepke, M., Olmstead-Rumsey, J., & Tertilt, M. (2020). The impact of COVID-19 on gender equality (NBER Working Paper No. 26947). *National Bureau of Economic Research*. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w26947/w26947.pdf, 1-39.
40. Bakioğlu, F., Korkmaz, O., & Ercan, H. (2021). Fear of COVID-19 and positivity: Mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19, 2369-2382. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00331-y>
41. Rodríguez-Pérez, C., Molina-Montes, E., Verardo, V., Artacho, R., García-Villanova, B., Guerra-Hernández, E. J., et al. (2020). Changes in dietary behaviours during the COVID-19 outbreak confinement in the Spanish COVIDiet study. *Nutrients*, 12(6), 1730. <https://doi.org/10.3390/nu12061730>
42. Wang, D., Hu, B., Hu, C., Zhu, F., Liu, X., Zhang, J., et al. (2020). Clinical characteristics of 138 hospitalized patients with 2019 novel coronavirus–infected pneumonia in Wuhan, China. *JAMA*, 323(11), 1061–1069.
43. Trnka, R., & Lorencova, R. (2020). Fear, anger, and media-induced trauma during the outbreak of COVID-19 in the Czech Republic. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 12(5), 546–549.
44. Yıldırım, M., Çiçek, İ., & Şanlı, M. E. (2021). Coronavirus stress and COVID-19 burnout among healthcare staffs: The mediating role of optimism and social connectedness. *Current Psychology*, 40, 5763–5771.
45. Muyor-Rodríguez, J., Caravaca-Sánchez, F., & Fernández-Prados, J. S. (2021). COVID-19 fear, resilience, social support, anxiety, and suicide among college students in Spain. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, 8156. <https://doi.org/10.3390/ijerph18158156>
46. Memiş-Doğan, M., & Düzel, B. (2020). Fear-anxiety levels in COVID-19 (COVID-19 özelinde korku-kaygı düzeyleri). *Turkish Studies*, 15(4), 739–752. <https://doi.org/10.7827/urkishStudies.44678>
47. Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., et al. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Research*, 287, 112934. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>
48. Chen, Q., Liang, M., Li, Y., Guo, J., Fei, D., & Wang, L., et al. (2020). Mental health care for medical staff in China during the COVID-19 outbreak. *The Lancet Psychiatry*, 7(4), e15–e16. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30078-X](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30078-X)
49. Gashi, F. (2020). A research on fear of COVID-19, anxiety and individual religiosity in Kosovo society. *Trabzon Theology Journal*, 7(2), 227–262. <https://doi.org/10.33718/tid.800472>
50. Sperling, D. (2021). Ethical dilemmas, perceived risk, and motivation among nurses during the COVID-19 pandemic. *Nursing Ethics*, 28(1), 9–22.
51. Özyürek, A., & Atalay, D. (2020). Pandemic investigation of the relationship between the death anxiety and meaning of life with well-being of adults in COVID-19 pandemic. *Turan: Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 12(46), 458–472. <https://doi.org/10.15189/1308-8041>
52. Lin, C. Y. (2020). Social reaction toward the 2019 novel coronavirus (COVID-19). *Social Health and Behavior*, 3(1), 1–2. https://doi.org/10.4103/SHB.SHB_11_20

53. Harper, C. A., Satchell, L. P., Fido, D., & Latzman, R. D. (2021). Functional fear predicts public health compliance in the COVID-19 pandemic. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19(5), 1875-1888. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00281-5>
54. Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., et al. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: Rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395, 912–920.
55. Pakpour, A. H., Griffiths, M. D., & Lin, C. Y. (2021). Assessing psychological response to the COVID-19: The fear of COVID-19 scale and the COVID stress scales. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19(6), 2407–2410.0